

Priekšlikumi par minimālās mēneša darba algas apmēru 2015.gadā

1. Minimālās mēneša darba algas apmēra pārskatīšanas pamats un kārtība, esošais minimālās mēneša darba algas apmērs

Saskaņā ar Ministru kabineta 2011.gada 17.maija noteikumiem Nr.390 „Minimālās mēneša darba algas noteikšanas un pārskatīšanas kārtība” Labklājības ministrijai kopīgi ar Finanšu ministriju un Ekonomikas ministriju katru gadu jāizvērtē ekonomiskā situācija valstī un jāizstrādā priekšlikums par minimālās mēneša darba algas apmēru (ar precizitāti līdz vienam *euro*), ņemot vērā Ekonomikas ministrijas sagatavotās makroekonomiskās prognozes un ekonomiskās situācijas izmaiņas iepriekšējā gadā, plānotās izmaiņas nodokļu sistēmā (iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes, ar iedzīvotāju ienākuma nodokli neapliekamā minimuma, obligātās valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu likmju izmaiņas), kā arī minimālās mēneša darba algas izmaiņas citās Baltijas valstīs (Igaunijā un Lietuvā). Sakarā ar to, ka sākot ar 2014.gadu atbilstoši Ministru kabineta 2013.gada 17.decembra noteikumiem Nr.1474 „Noteikumi par Valsts statistiskās informācijas programmu 2014.gadam” Centrālās statistikas pārvaldes (turpmāk – CSP) vairs neaprēķina pilno iztikas minimuma patēriņa groza vidējo gada vērtību vienam iedzīvotājam mēnesī (iztikas minimumu), šis rādītājs vairs netiks vērtēts, kā tas ir noteikts Ministru kabineta 2011.gada 17.maija noteikumu Nr.390 „Minimālās mēneša darba algas noteikšanas un pārskatīšanas kārtība” 2.punktā. Tomēr tā vietā tiks sniegts izvērtējums par nabadzības un materiālās nenodrošinātības situāciju, kā arī nabadzības riska sliekšņa apmēru līdz brīdim, kad tiks noteikts jaunais minimālā ienākuma līmenis valstī, pamatojoties uz koncepciju „Par minimālā ienākuma līmeņa notikšanu”, kura jāiesniedz Ministru kabinetā līdz 2014.gada 31.augustam saskaņā ar Ministru kabineta 2013.gada 10.decembra sēdes protokollēmuma (prot. Nr. 66 104.§) „Informatīvais ziņojums „Priekšlikumi sociālās drošības sistēmas pilnveidošanai” 2.1. apakšpunktu.

Izstrādāto priekšlikumu par minimālās mēneša darba algas apmēru 2015.gadā Labklājības ministrijai līdz 2014.gada 1.jūnijam ir jāiesniedz saskaņošanai Nacionālās trīspusējās sadarbības padomē (turpmāk – NTSP).

Pēc priekšlikuma par minimālās mēneša darba algas apmēru un ieviešanas datumu 2015.gadā izskatīšanas NTSP, tas ir jāiesniedz izskatīšanai Ministru kabineta sēdē un saskaņā ar Ministru kabineta lēmumu par minimālās mēneša darba algas paaugstināšanu vai samazināšanu Labklājības ministrija izstrādās Ministru kabineta noteikumu projektu par minimālās mēneša darba algas un

minimālās stundas tarifa likmes apmēru 2015.gadā. Savukārt Finanšu ministrijai jāizstrādā normatīvo aktu projekti par nepieciešamajiem grozījumiem Ministru kabineta noteikumos, kas saistīti ar darba samaksas jautājumiem. Ja Ministru kabinets pieņem lēmumu par minimālās mēneša darba algas saglabāšanu 2015.gadā iepriekšējā apmērā, nekādi normatīvo aktu projekti nav jāizstrādā.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2013.gada 27.augusta noteikumiem Nr.665 „Noteikumi par minimālo mēneša darba algu un minimālo stundas tarifa likmi” valstī minimālā mēneša darba alga ir **320 euro** un minimālā stundas tarifa likme ir **1,933 euro**.

Ievērojot ekonomiskās situācijas uzlabošanos un izaugsmes perspektīvas 2014.,2015.gadā, Labklājības ministrija piedāvāja Ekonomikas ministrijai un Finanšu ministrijai izvērtēšanai priekšlikumu par minimālās mēneša darba algas palielinājuma variantiem šādā apmērā un termiņā:

1.variants – saglabāt minimālo mēneša darba algu **320 euro apmērā (0,0%)**, sākot ar 2015.gada 1.janvāri;

2.variants – paaugstināt minimālo mēneša darba algu no 320 euro līdz **330 euro (3,1%)** sākot ar 2015.gada 1.janvāri;

3.variants – paaugstināt minimālo mēneša darba algu no 320 euro līdz **335 euro (4,7%)** sākot ar 2015.gada 1.janvāri.

Turpmāk ziņojumā tiek izvērtēta ekonomiskā situācija valstī un citi rādītāji, kā arī Ekonomikas ministrijas un Finanšu ministrijas sniegtie priekšlikumi par minimālās mēneša darba algas apmēru 2015.gadā.

2. Ekonomiskā situācija valstī

2.1. Ekonomiskā situācija 2012. un 2013.gadā un izaugsmes perspektīvas 2014., 2015.gadā

Lai arī 2012. un 2013.gadā pieauga nenoteiktība ārējos tirgos, un Eiropas Savienības (ES) dalībvalstīs kopumā izaugsme bija vāja, Latvijas ekonomikā saglabājās stabili izaugsmes tempi. 2012.gadā iekšzemes kopprodukta (IKP) pieaugums bija 5,2% un 2013.gadā izaugsme bija 4,1%. 2012.gadā IKP kāpumu noteica galvenokārt eksporta palielinājums. Savukārt 2013.gadā IKP pieaugumu lielā mērā nodrošināja privātā patēriņa kāpums, ko cita starpā sekmēja nodarbinātības un darba samaksas pieaugums. Lai arī pēdējos gadus Latvijas ekonomikā ir vērojama straujākā izaugsme ES, tomēr IKP vēl ir par 9% mazāks nekā bija pirms krīzes – 2007.gadā.

2012.gadā ekonomikas dzinējspēks bija eksports. Preču un pakalpojumu eksporta apjomi bija sasnieguši vēsturiski augstāko līmeni. 2012.gadā Latvijas preču un pakalpojumu eksports pieauga par 9,4%. Tomēr 2013.gadā Latvijas

preču un pakalpojumu eksporta dinamika bija ļoti mērena – tas pieauga par 1%, ko ietekmēja vājais pieprasījums ārējos tirgos.

Eksporta turpmākās attīstības iespējas ietekmēs ne tikai ārējā pieprasījuma izmaiņas, bet arī Latvijas ražotāju konkurētspēja. Jāņem vērā, ka līdz šim Latvijas konkurētspējas uzlabošanas pamatā noteica zemas darbaspēka izmaksas, bet turpmāk izšķiroša loma būs spējai palielināt produktivitāti.

Pozitīvas tendences vērojamas arī iekšējā tirgū. Nodarbinātības palielinājums (2012.gadā par 1,6%, 2013.gadā – par 2,1%) un pakāpenisks darba samaksas kāpums (atbilstoši par 3,7% un 4,6%) sekmē privātā patēriņa palielinājumu. 2012.gadā privātais patēriņš par 5,8% pārsniedza 2011.gada līmeni, bet 2013.gadā bija par 5,4% lielāks nekā 2012.gadā. Tomēr kopumā privātais patēriņš par 13% atpaliek no pirmskrīzes līmeņa.

Saistībā ar ES struktūrfondu apguvi, tajā skaitā valsts ieguldījumiem infrastruktūrā un uzņēmumu investīcijām ražošanas iekārtās, 2012.gadā turpināja pieaugt investīcijas (par 8,7%). Savukārt 2013.gadā pieauguma tempi strauji samazinājās un kopumā bija par 4,3% zemākā līmenī nekā 2012.gadā. Tas bija saistīts ar tendencēm atsevišķās apstrādes rūpniecības nozarēs, kā kokapstrādē un metālapstrādē, kā arī iepriekšējā gadā veiktajiem apjomīgiem investīciju projektiem enerģētikas nozarē. Investīciju kāpumu joprojām ierobežo arī vājā kreditēšana.

Būtiski ir samazinājies bezdarba līmenis – 2012.gadā tas bija 15%, savukārt 2013.gadā bezdarbs samazinājās līdz 11,9%. 2012.gadā nedaudz pieauga arī ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits (pieaugums par 0,2%). Tomēr 2013.gadā tas samazinājās par 1,6%, ko pamatā ietekmē negatīvās demogrāfijas tendences – iedzīvotāju skaita samazināšanās darbaspējas vecumā.

Līdz ar nominālā atalgojuma pieaugumu, pakāpeniski palielinās reālā darba alga. Pieaugot patēriņa cenām, reālās algas pieaugums iepriekšējos gados bija mērens – 2011. gadā tā pieauga par 0,1%, bet 2012.gadā – par 1,6%. 2013.gada reālais atalgojums palielinājās par 5,6%, ko pamatā noteica patēriņu cenu saglabāšanās esošajā līmenī. Tomēr te jāuzsver arī, ka darba algu līdz un minimālās darba algas apmērā saņem 21,2% no visiem nodarbinātajiem.

Vienlaikus jāatzīmē, ka atsevišķas iedzīvotāju grupas, īpaši personas ar zemu izglītības līmeni un kvalifikāciju, gados vecāki cilvēki, kā arī jaunieši, situācijas uzlabošanas izjūt vājāk.

Līdzīgi kā tas bija vērojams 2013.gadā, arī 2014.gadā izaugsme galvenokārt balstīsies uz privāto patēriņu, ko veicinās situācijas uzlabošanās darba tirgū. Savukārt eksporta iespējas būs saistītas ar globālās ekonomikas attīstību un Latvijas ražotāju konkurētspēju. Pakāpeniski stabilizējoties ekonomiskajai situācijai Eiropā, sagaidāms, ka šogad uzlabosies Latvijas eksporta iespējas uz Rietumeiropu.

Ekonomikas ministrija prognozē, ka Latvijas ekonomikas izaugsme kopumā 2014.gadā var sasniegt 4%. Vienlaikus pastāv liela nenoteiktība saistībā ar tālāko notikumu attīstību Ukrainā un to ietekmi uz Latvijas ekonomiku.

Tautsaimniecības izaugsme vidējā termiņā lielā mērā būs atkarīga no vairākiem faktoriem. Pirmkārt, situācijas attīstība saistībā ar Ukrainas krīzi. Otrkārt, kādus risinājumus izejai no pašreizējā saspīlējuma finanšu sektorā spēs pieņemt eirozonas valstis, lai spētu izvairīties no iespējamās ekonomikas stagnācijas. Treškārt, cik efektīva būs Latvijas valdības īstenotā struktūrpolitika ekonomikas konkurētspējas uzlabošanai ierobežotos finansējuma, t.sk. valsts budžeta, pieejamības apstākļos.

Straujākas izaugsmes scenārijā vidējā termiņā Latvijas izaugsmes tempi varētu sasniegt stabilu 4% pieaugumu gadā. Savukārt lēnākas izaugsmes scenārijā, saglabājoties vājai izaugsmei ES un nespējot uzlabot tirgojamo nozaru konkurētspēju, Latvijas ekonomikas atgūšanās no krīzes radītajām sekām būtu daudz lēnāka. Ekonomikas ministrija ir veikusi makroekonomiskās prognozes, kas atspoguļotas tabulas veidā (skat. 1.tabulu).

1.tabula

Makroekonomiskie rādītāji 2012.gadā un 2013.gadā un Ekonomikas ministrijas makroekonomisko rādītāju prognozes 2014. un 2015.gadam

	2012	2013	2014p	2015p
IKP (salīdzināmās cenās, milj. EUR)	20155	20983	21812	22691
IKP (faktiskajās cenās, milj. EUR)	22083	23315	24474	25957
IKP pieaugums (salīdzināmās cenās, %)	5,2	4,1	4,0	4,0
IKP pieaugums (faktiskajās cenās, %)	8,7	5,6	5,0	6,1
Nodarbināto iedzīvotāju skaits (tūkst.)	875,6	893,9	911,1	919,2
Bezdarba līmenis (%)	15,0	11,9	9,6	8,7
Produktivitāte (salīdzināmās cenās, tūkst. EUR)	23,0	23,5	23,9	24,7
Produktivitātes pieaugums (%)	3,5	2,0	2,0	3,1
Vidējā bruto alga (mēnesī, EUR)	685	716	745	779
Vidējās bruto algas pieaugums (%)	3,7	4,6	4,0	4,5
Patēriņa cenu indekss (gada vidējais, %)	2,3	0,0	1,0	2,5

p – Ekonomikas ministrijas prognozes

Ņemot vērā to, ka valsts fiskālās politikas pamatā ir Finanšu ministrijas izstrādātās makroekonomisko rādītāju prognozes, tad papildus sniedzam arī jaunākās Finanšu ministrijas makroekonomisko rādītāju prognozes (skat. 2.tabulu).

**Makroekonomiskie rādītāji 2012. un 2013.gadā un Finanšu ministrijas
makroekonomisko rādītāju prognozes 2014.-2015.gadam**

	2012	2013	2014p	2015p
Iekšzemes kopprodukts (turpmāk - IKP) (salīdzināmās cenās, milj. EUR)	20155	20983	21827	22690
IKP (faktiskajās cenās, milj. EUR)	22083	23315	24648	26345
IKP pieaugums (salīdzināmās cenās, %)	5,2	4,1	4,0	4,0
IKP pieaugums (faktiskajās cenās, %)	8,7	5,6	5,7	6,9
Nodarbināto iedzīvotāju vidējais skaits (tūkst.)	875,6	893,9	904,6	911,9
Bezdarba līmenis, %	15,0	11,9	10,5	9,7
Produktivitāte (salīdzināmās cenās, tūkst. EUR)	23,0	23,5	24,1	24,9
Produktivitātes pieaugums (salīdzināmās cenās, %)	3,5	2,0	2,8	3,1
Vidējā bruto alga (mēnesī, EUR)	685	716	756	796
Vidējās bruto algas pieaugums, %	3,7	4,6	5,6	5,3
Patēriņa cenu indekss (gada vidējais, %)	2,3	0,0	1,1	3,0

Saskaņā ar CSP datiem nabadzības riskam vai sociālajai atstumtībai Latvijā 2012.gadā bija pakļauti 703 tūkstoši jeb 35,2% no visiem iedzīvotājiem. Tas ir par 28 tūkstošiem mazāk nekā 2011.gadā, kad šis rādītājs bija 731 tūkstotis jeb 36,2% iedzīvotāju. Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam ir pakļautas personas, kuru ienākumi ir zemāki par nabadzības riska sliekšni vai ir dziļi materiāli nenodrošinātas, vai arī nodarbinātas darbā ar zemu intensitāti. Nabadzības riska sliekšņa apmērs 2012.gadā bija 235 EUR mēnesī vienas personas māsaimniecībā. Salīdzinājumā ar 2011.gadu nabadzības riska sliekšņa apmērs ir palielinājies par 14 EUR, kas liecina par iedzīvotāju ienākumu palielināšanos kopumā. Tomēr jāuzsver, ka, palielinājies ir ne vien nabadzības riska sliekšņa apmērs, bet arī iedzīvotāju īpatsvars, kuru ienākumi ir zem tā. Proti, 2012.gadā nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju skaits veidoja 19,4%, kas, salīdzinājumā ar 2011.gadu, ir palielinājies par 0,2 procentpunktiem. Savukārt persona ir pakļauta dziļai materiālajai nenodrošinātībai, ja tā nevar atļauties vismaz četras lietas no deviņām tālāk uzskaitītajām:

- 1) samaksāt īri un komunālo pakalpojumu rēķinus,
- 2) uzturēt mājokli atbilstoši siltu,
- 3) segt neparedzētus izdevumus,
- 4) katru otro dienu baudīt maltīti no gaļas, zivīm vai atbilstoša olbaltumvielu sastāva produktiem,
- 5) pavadīt brīvdienas nedēļu ārpus mājām,

- 6) uzturēt vieglo auto,
- 7) veļas mazgājamo mašīnu,
- 8) krāsu televizoru,
- 9) telefonu.

Darba intensitāte tiek noteikta pēc gada laikā nostrādāto mēnešu proporcijas, kuru darbaspējīgā vecuma mājsaimniecības locekļi ir nostrādājuši ienākumu pārskata periodā. Personas tiek klasificētas intervālā no $WI=0$ (nav nodarbināti) līdz $WI=1$ (pilna nodarbinātība). Tiek pieņemts, ka persona dzīvo mājsaimniecībā ar zemu darba intensitāti, ja $WI \leq 0,2$.

Nabadzību mēra mājsaimniecības līmenī, un viens no tās ietekmējošajiem faktoriem ir mājsaimniecības locekļu ienākums no darba, savukārt minimālās darba algas primārais mērķis ir atbalstīt zemu kvalificētos darbiniekus, vienlaikus nodrošinot pēc iespējas augstu nodarbinātības līmeni šajā kategorijā.

Prognozējams, ka ekonomisko aktivitāšu pieaugums veicinās darba samaksas pieaugumu arī 2014.gadā. 2013.gadā vidējā bruto darba samaksa, salīdzinot ar 2012.gadu, pieauga par 4,6% un bija 716 eiro (503 lati). 2013.gadā vidējā bruto darba samaksa bija par 13,1% lielāka nekā 2010.gadā.

Pēc statistikas datiem var secināt, ka 2013.gada 4.ceturksnī salīdzinājumā ar 2012.gada 4.ceturksni gan Latvijā, gan Lietuvā vidējā bruto alga pieauga līdzīgi – par 4,8% (Latvijā – no 703 līdz 737 eiro, Lietuvā – no 646 līdz 678 eiro). Savukārt Igaunijā šai periodā algas augušas straujāk – par 7,6% (no 916 līdz 986 eiro). Turpretī, valstī nav pieejama statistika par darba ņēmēju skaitu, kas saņem darba samaksu minimālās mēneša darba algas apmērā. Tā kā minimālās mēneša darba algas apmērs ir vienāds sievietēm un vīriešiem (nodrošina vienlīdzīgas tiesības un iespējas), tad minimālās mēneša darba algas paaugstināšana būtiski neietekmēs nodarbināto sieviešu un vīriešu īpatsvara izmaiņas, kuriem darba samaksa ir noteikta minimālās mēneša darba algas apmērā.

Tomēr Latvijā pastāv profesiju segregācija, kur sievietes pakalpojumu sfērā ir vairāk pārstāvētas, nekā vīrieši, taču tieši pakalpojumu sfērā parasti ir augstāks zemāk atalgotu darba vietu īpatsvars. Līdz ar to var secināt, ka minimālās mēneša darba algas paaugstināšana varētu atstāt lielāku ietekmi tieši uz sieviešu situāciju darba tirgū. No otras puses pārlietu liela minimālās mēneša darba algas paaugstināšana var veicināt darba vietu samazinājumu zemāk atalgotu segmentā, tādējādi arī te vairāk skarot tieši sievietes.

Tika analizētas iepriekšējo gadu kumulētās patēriņa cenu un produktivitātes izmaiņu tendences, lai noteiktu piemērotāko minimālās mēneša darba algas palielināšanas apmēru, lai tas neradītu nelabvēlīgas sekas uz darba vietu skaitu. Produktivitātes pieaugums raksturo situāciju visos darba tirgus segmentos, tomēr tas nenozīmē, ka arī zemāk atalgotu – mazākas produktivitātes – darba vietās šis pieaugums ir bijis vienlīdz augsts. Tādēļ var uzskatīt, ka, palielinot minimālo mēneša darba algu nodarbinātībai draudzīgā veidā par šo kumulatīvās produktivitātes pieaugumu, minimālās mēneša darba algas paaugstināšana varētu sniegt ieguldījumu ienākumu nevienlīdzības mazināšanai,

uzņēmumu un sektoru iekšienē palielinātas algas veidā pārdalot proporcionāli lielāku palielinātās produktivitātes daļu uz zemāk atalgotajiem. Tomēr darba ienākumi ir tikai viens no majsaimniecības ienākumu veidiem, turklāt tiešā veidā ietekmē arī nodokļu sistēma, tādēļ tās ietekme uz ienākumu nevienlīdzību (arī Džini indeksu) būs vairāk atkarīga no majsaimniecības struktūras.

Džini koeficients jeb Džini indekss ir viens no plaši izmantotajiem ienākumu nevienlīdzības mēriem. Koeficients ir robežās no 0 līdz 1. Jo tas augstāks, jo ienākumi sadalās nevienlīdzīgāk. Koeficients var tikt izteikts arī procentos, tā vērtību reizinot ar 100%. Saskaņā ar Eurostat datiem neskatoties uz Džini indeksa samazināšanos no 37,5% 2008.gadā līdz 35,2% 2012.gadā, Latvijā joprojām ir visaugstākā Džini indeksa vērtība Eiropas Savienībā. Lietuvā 2008.gadā Džini indekss bija 34% un ekonomikas lejupslīdes periodā palielinājās līdz 37% 2010.gadā, savukārt 2012.gadā tas samazinājās līdz 32%. Igaunijā Džini indekss palielinājās no 30,9% 2008.gadā līdz 32,5% 2012.gadā.

Tāpat kā Džini indekss Latvijā uzrāda arī S80/S20 kvintiļu attiecības indekss. S80/S20 kvintiļu attiecības indekss ir vēl viens ienākumu nevienlīdzības mērs, kurš tiek rēķināts kā attiecība starp rīcībā esošo ienākumu summu, ko saņem 20% iedzīvotāju ar augstākajiem ienākumiem, pret ienākumu summu, ko saņem 20% iedzīvotāju ar zemākajiem ienākumiem. Latvijā 2012.gadā S80/S20 kvintiļu attiecības indekss bija 6,3 punkti, kas ir trešais augstākais starp ES valstīm aiz Grieķijas un Spānijas. Tas nozīmē, ka Latvijā piektās kvintiles jeb bagātāko iedzīvotāju ienākumi bija 6,3 reizes augstāki nekā nabadzīgākās kvintiles iedzīvotāju ienākumi. Lietuvā un Igaunijā S80/S20 kvintiļu attiecības indeksa vērtības bija attiecīgi 5,3 un 5,4 punkti, kas ir nedaudz virs ES vidējā (aptuveni pieci punkti 2012.gadā).

2012.gadā 20% Latvijas nabadzīgāko iedzīvotāju nopelnīja 6,6% no kopējiem ienākumiem (2008.gadā - 6,2%), savukārt 20% bagātākie iedzīvotāji nopelnīja 42% no kopējiem ienākumiem, kas ir nedaudz mazāk nekā 2008.gadā, kad bagātāko kvintili pārstāvošie iedzīvotāji nopelnīja 43,1% no kopējiem ienākumiem. Igaunijā un Lietuvā pirmās jeb nabadzīgākās kvintiles ienākumi 2012.gadā veidoja attiecīgi 7,3% un 7,4%, savukārt bagātākie nopelnīja 39,7% Igaunijā un 39,5% Lietuvā.

Lai mazinātu atšķirību ienākumu sadalē ar pārējām Baltijas valstīm un pietuvotos Eiropas vidējam līmenim, Latvijai jāturpina īstenot uz nevienlīdzības mazināšanu vērsto pasākumus.

2.2. Plānotās izmaiņas nodokļu sistēmā (iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes, ar iedzīvotāju ienākuma nodokli neapliekamā minimuma, obligātās valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu likmju izmaiņas)

Saskaņā ar 2013.gada 6.novembra grozījumiem likumā „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”, kas stājas spēkā ar 2014.gada 1.janvāri, iedzīvotāju ienākuma nodokļa (turpmāk – IIN) likme 2014.gadā ir 24%, 2015.gadā tā tiks samazināta no 24% uz 23% un 2016.gadā uz 22%.

Attiecībā uz izmaiņām nodokļu sistēmā Finanšu ministrija informē, ka saskaņā ar Valdības rīcības plāna 49.1.uzdevumu Finanšu ministrija plāno, lai sekmētu Latvijas ekonomikas konkurētspēju Baltijas un Eiropas mērogā, kā arī piedāvātu efektīvāku darbaspēka nodokļu samazinājuma risinājumu, kas mazinātu nodokļu slogu nodokļu maksātājiem un vienlaikus mazinātu ienākumu nevienlīdzību, līdz 2014.gada 1.jūlijam Ministru kabinetā iesniegt informatīvo ziņojumu „Darbaspēka nodokļu izmaiņas ienākumu nevienlīdzības mazināšanai – veikto izmaiņu novērtējums un priekšlikumi tālākai rīcībai.”

Lai uzlabotu iedzīvotāju ar zemiem ienākumiem situāciju, efektīvākais instruments ir ar iedzīvotāju ienākuma nodokli neapliekamais minimums (turpmāk – nepaliekamais minimums), tāpēc Labklājības ministrija ir veikusi aprēķinus par minimālās mēneša darba algas un nepaliekamā minimuma paaugstināšanas apmēru salīdzinājumu (skat. 3.tabulu).

3.tabula

Minimālās mēneša darba algas un nepaliekamā minimuma paaugstināšanas apmēru salīdzinājums

Gads	Bruto minimālā mēneša darba alga, euro	Neapliekamais minimums, euro	VSAOI (darba ņēmēja daļa), %	Iedzīvotāju ienākuma nodokļa likme, %	Neto minimālā mēneša darba alga, euro	Neto minimālās mēneša darba algas pieaugums salīdzinājumā ar 2014.gadu, euro
2014	320	75	10,5	24	235,66	-
2015	320	75	10,5	23	237,78	2,12
2015	320	90	10,5	24	239,26	3,60
2015	320	90	10,5	23	241,23	5,57
2015	330	75	10,5	24	242,47	6,81
2015	320	95	10,5	23	242,38	6,72
2015	320	100	10,5	23	243,53	7,87
2015	330	75	10,5	23	244,67	9,01
2015	335	75	10,5	24	245,87	10,21
2015	320	110	10,5	23	245,83	10,17
2015	335	75	10,5	23	248,12	12,46
2015	330	90	10,5	23	248,12	12,46
2015	320	120	10,5	23	248,13	12,47
2015	335	90	10,5	23	249,47	15,91

Ja bruto minimālo mēneša darba algu paaugstina par **4,7%** (335 euro), tad šāds apmērs ir ekvivalents neapliekamajam minimumam **110 euro apmērā (ja iedzīvotāju ienākuma nodoklis samazinās no 24% uz 23%)**, bet ja bruto minimālo mēneša darba algu paaugstina par **3,1%** (330 euro), tad šāds apmērs ir

ekvivalents neapliekamajam minimumam **95 euro** apmērā (ja iedzīvotāju ienākuma nodoklis samazinās no 24% uz 23%).

Piedāvājot paaugstināt minimālo mēneša darba algu, vienlaicīgi jāanalizē obligāto valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu apmērs, lai nesamērīgi nepalielinātu darbaspēka izmaksas. Savukārt, palielinot neapliekamo minimumu, jāanalizē iedzīvotāju ienākumu nodokļa pārdale starp valsti un pašvaldībām.

Tomēr būtisks neto minimālās mēneša darba algas pieaugums ir iespējams, ja paaugstina gan bruto minimālo mēneša darba algu, gan neapliekamo minimumu.

Saskaņā ar Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras sniegtajiem datiem 2014.gada janvārī – februārī, salīdzinot ar 2013.gada 4.ceturksni, ir pieaudzis to darba ņēmēju skaits, kuriem no darba ienākumiem tiek veiktas valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas vidēji no 0,01 euro līdz 320 euro apmērā (minimālās mēneša darba algas apmērā) (skat. 4.tabulu). 2014.gada janvārī – februārī sadalījumā pēc dzimumiem, nodarbināto sieviešu īpatsvars, kurām no darba ienākumiem tiek veiktas valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas vidēji no 0,01 euro līdz 320 euro apmērā, sastāda 51,7% un nodarbināto vīriešu īpatsvars – 48,3%.

4.tabula

Obligāti sociālās apdrošināšanas personas

		Sievietes	Vīrieši	Kopā
2013.gada 1.ceturksnis	kopā	439 846	403 874	843 720
	Vidējais veicamo iemaksu objekts ir 0,00 euro	22 881	15 528	38 409
	Vidējais veicamo iemaksu objekts ir 0,01 - 284,58 euro (min.alga)	125 982	122 036	248 018
2013.gada 2.ceturksnis	kopā	451 122	420 942	872 064
	Vidējais veicamo iemaksu objekts ir 0,00 euro	23 057	13 694	36 751
	Vidējais veicamo iemaksu objekts ir 0,01 - 284,58 euro (min.alga)	123 586	124 689	248 275
2013.gada 3.ceturksnis	kopā	457 198	430 395	887 593
	Vidējais veicamo iemaksu objekts ir 0,00 euro	23 653	13 782	37 435
	Vidējais veicamo iemaksu objekts ir 0,01 - 284,58 euro (min.alga)	120 660	120 758	241 418
2013.gada 4.ceturksnis	kopā	448 207	420 007	868 214
	Vidējais veicamo iemaksu objekts ir 0,00 euro	21 665	13 228	34 893
	Vidējais veicamo iemaksu objekts ir 0,01 - 284,58 euro (min.alga)	116 171	116 519	232 690
2014.gada janvāris- februāris	kopā	437 174	399 804	836 978
	Vidējais veicamo iemaksu objekts ir 0,00 euro	26 218	16 706	42 924
	Vidējais veicamo iemaksu objekts ir 0,01 - 284,58 euro (min.alga 2013.gadā)	88 984	85 425	174 409
	Vidējais veicamo iemaksu objekts ir 0,01 - 320,00 euro (min.alga 2014.gadā)	121 890	113 918	235 808

Personas, kurām veicamo iemaksu objektu summa ir 0,00 euro, visbiežāk saņem slimības pabalstu, atrodas bezalgas atvaļinājumā, atrodas bērna kopšanas atvaļinājumā utt.

2.3. Minimālās mēneša darba algas izmaiņas citās Baltijas valstīs (Igaunijā un Lietuvā)

Sākot ar 2014.gada 1.janvāri valstī tika paaugstināta minimālā mēneša darba alga no 200 latiem līdz 225 latiem (320 *euro*). Salīdzinājumā ar pārējām Baltijas valstīm, Igaunija sākot ar 2014.gada 1.janvāri paaugstināja minimālo mēneša darba algu no 320 *euro* līdz 355 *euro*, bet Lietuva nepaaugstināja minimālo mēneša darba algu (290 *euro*), bet plāno to paaugstināt par 5% sākot ar 2015.gada 1.janvāri kopā ar pāreju uz *euro*. (skat. 5.tabulu).

5.tabula

**Minimālā mēneša darba alga Baltijas valstīs
2012., 2013. un 2014.gada janvārī**

	2012.gada 1.janvāris		2013.gada 1.janvāris		2014.gada 1.janvāris
	EUR	LVL	EUR	LVL	EUR
Latvija	285	200	285	200	320
Igaunija	290	203	320	225	355
Lietuva	232	162	289	203	290

Datu avots: Eurostat dati, 2013

Minimālās mēneša darba algas apmērs Latvijā ir par 25 *euro* mazāks nekā Igaunijā un par 30 *euro* lielāks nekā Lietuvā.

3. Labklājības ministrijas, Ekonomikas ministrijas un Finanšu ministrijas viedoklis par minimālās mēneša darba algas apmēru 2015.gadā

Labklājības ministrija un Ekonomikas ministrija kopīgi uzskata, ka, ņemot vērā ekonomiskās situācijas uzlabošanos un pozitīvās izaugsmes perspektīvas, minimālo mēneša darba algu valstī no 2015.gada 1.janvāra ir iespējams paaugstināt no 320 *euro* uz 330 *euro*.

Finanšu ministrija uzskata, ka pašreizējā situācijā, kad ekonomikas izaugsmi var ierobežot problēmas ārējā vidē un iespējams eksporta pieprasījuma samazinājums Neatkarīgo Valstu Sadraudzības (NVS) valstu tirgos, darbaspēka izmaksu palielinājums, paaugstinot minimālo mēneša darba algu, nebūtu lietderīgs. No vienas puses, valstī nosakot minimālo mēneša darba algu, var palielināties zemāk atalgoto iedzīvotāju ienākumi. Bet no otras puses, minimālās mēneša darba algas palielināšana virs preču vai pakalpojumu vērtības, ko mazkvalificēts darbinieks var radīt, strādājot pilnu slodzi, var palielināt bezdarbu, it īpaši sociāli mazāk aizsargātām personu grupām, kurās ietilpst darbinieki ar ļoti zemu produktivitāti.

4. Minimālās mēneša darba algas paaugstināšanai nepieciešamās izmaiņas budžeta ieņēmumos un izdevumos

Saskaņā ar CSP datiem 2013.gada decembrī darba ņēmēju skaits, kuriem darba ienākumi (*darba ienākumu sastāvā ir iekļauta darba alga, vienreizēja un sistemātiska atlīdzība, atlīdzība par valsts dienesta izpildi, regulārās un neregulārās prēmijas un piemaksas, atvaļinājuma, atlaišanas un citi pabalsti, kompensācija par neizmanto to atvaļinājumu atlaišanas gadījumā, slimības nauda (par darbnespējas lapu A), dāvanas un balvas, kuru kopējā vērtība taksācijas gadā pārsniedz minimālās mēnešalgas apmēru, darba devēja stipendijas, darba devēja samaksātās mācības, kas nav nepieciešamas amata pienākumu pildīšanai, darba devēja dotie labumi darbiniekam – izklaides pasākumi, atpūtas ceļojumi un veselības uzlabošanas pasākumi, ja tos ir iespējams personificēt, citi darbinieka labā izdarītie darba devēja maksājumi vai labumi, ja šie izdevumi nav tieši saistīti ar darba devēja saimniecisko darbību vai nav apliecināti ar attaisnojuma dokumentiem*) bija līdz 200 latiem un 200 latu apmērā jeb 284,57 euro, bija **177,6 tūkst. cilvēku** no darba ņēmēju kopskaita jeb 21,2% (*salīdzinājumā ar 2012.gada decembri, samazinājās par 10,6% (198,6 tūkst. cilvēku no darba ņēmēju kopskaita jeb 26,2%)*), tai skaitā privātajā sektorā – **155,0 tūkst. cilvēku** no privātā sektorā nodarbinātajiem jeb 26,7% (*salīdzinājumā ar 2012.gada decembri, samazinājās par 10,3% (172,7 tūkst. cilvēku no privātā sektorā nodarbinātajiem jeb 33,8%)*) un sabiedriskajā sektorā – **20,5 tūkst. cilvēku** no sabiedriskā sektorā nodarbinātajiem jeb 8,1% (*salīdzinājumā ar 2012.gada decembri, samazinājās par 13,5% – 23,7 tūkst. cilvēku no sabiedriskā sektorā nodarbinātajiem jeb 9,8%*). CSP sabiedriskajā sektorā neiekļauj sabiedriskās organizācijas – nodibinājumus, biedrības, fondus, politiskās un reliģiskās organizācijas.

Finanšu ministrija ir veikusi aprēķinus par papildus nepieciešamajiem izdevumiem un gaidāmajiem ieņēmumiem valsts budžetā 2015.gadā, ja no 2015.gada 1.janvāra minimālā mēneša darba alga tiek paaugstināta atbilstoši ziņojuma 1.nodaļā minētajam 2. un 3.variantam:

2.variants – paaugstināt minimālo mēneša darba algu no 320 euro līdz 330 euro (3,1%) sākot ar 2015.gada 1.janvāri;

3.variants – paaugstināt minimālo mēneša darba algu no 320 euro līdz 335 euro (4,7%) sākot ar 2015.gada 1.janvāri (skat 6.tabulu).

6.tabula

Finanšu ministrijas aprēķini par papildus nepieciešamajiem izdevumiem un ieņēmumiem valsts budžetā 2015.gadā, milj. euro

	2.variants <i>min. alga 330 euro</i>	3.variants <i>min. alga 335 euro</i>
1. Izmaiņas valsts budžeta ieņēmumos:	+8,54	+11,18
1.1. valsts pamatbudžets	+0,64	+0,84
1.2. speciālais budžets	+4,64	+6,09
1.3. valsts fondēto pensiju shēma	+0,68	+0,88

	2.variants <i>min. alga 330 euro</i>	3.variants <i>min. alga 335 euro</i>
1.4. pašvaldību budžets	+2,58	+3,37
2. Izmaiņas valsts budžeta izdevumos:	-3,96	-5,44
2.1. valsts pamatbudžets	-2,11	-3,04
2.2. speciālais budžets		
2.3. pašvaldību budžets	-1,85	-2,40
3. Finansiālā ietekme:	+4,58	+5,74
3.1. valsts pamatbudžets	-1,47	-2,20
3.2. speciālais budžets	+4,64	+6,09
3.3. valsts fondēto pensiju shēma	+0,68	+0,88
3.4. pašvaldību budžets	+0,73	+0,97
4. Detalizēts ieņēmumu un izdevumu aprēķins, <i>milj. euro:</i>		
4.1. Plānotais atalgojuma fonda pieaugums (<i>nemot vērā CSB datu par nodarbinātā skaita sadalījumu par algu grupām un pieņēmums par darba algas pieaugumu katrā no šīm grupām</i>):	15,63	20,45
4.1.1. privātajā sektorā	12,42	16,05
4.1.2. pašvaldību sektorā	1,50	1,94
4.1.3. budžeta iestādēs	0,19	0,33
4.1.4. valsts budžeta mērķdotācijas*	1,52	2,13
4.2. Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas (turpmāk – VSAOI):	3,68	4,83
4.2.1. privātajā sektorā	$12,42 * 23,59\% = 2,93$	$16,05 * 23,59\% = 3,79$
4.2.2. pašvaldību sektorā	$1,50 * 23,59\% = 0,35$	$1,94 * 23,59\% = 0,46$
4.2.3. budžeta iestādēs	$0,19 * 23,59\% = 0,04$	$0,33 * 23,59\% = 0,08$
4.2.4. valsts budžeta mērķdotācijas*	$1,52 * 23,59\% = 0,36$	$2,13 * 23,59\% = 0,50$
4.3. Darba ņēmēja VSAOI:	1,64	2,14
4.3.1. privātajā sektorā	$12,42 * 10,50\% = 1,30$	$16,05 * 10,50\% = 1,69$
4.3.2. pašvaldību sektorā	$1,50 * 10,50\% = 0,16$	$1,94 * 10,50\% = 0,20$
4.3.3. budžeta iestādēs	$0,19 * 10,50\% = 0,02$	$0,33 * 10,50\% = 0,03$
4.3.4. valsts budžeta mērķdotācijas*	$1,52 * 10,50\% = 0,16$	$2,13 * 10,50\% = 0,22$
4.4. Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	3,22	4,21
4.4.1. privātajā sektorā	$(12,42 - 1,30) * 23\% = 2,56$	$(16,05 - 1,69) * 23\% = 3,30$
4.4.2. pašvaldību sektorā	$(1,50 - 0,16) * 23\% = 0,31$	$(1,94 - 0,20) * 23\% = 0,40$
4.4.3. budžeta iestādēs	$(0,19 - 0,02) * 23\% = 0,04$	$(0,33 - 0,03) * 23\% = 0,07$
4.4.4. valsts budžeta mērķdotācijas**	$(1,52 - 0,16) * 23\% = 0,31$	$(2,13 - 0,22) * 23\% = 0,44$
4.5. Kopā valsts kopbudžetā ieņēmumi:	8,54	11,18
4.5.1. valsts pamatbudžetā – 20% no IIN	$3,22 * 20\% = 0,64$	$4,21 * 20\% = 0,84$

	2.variants min. alga 330 euro	3.variants min. alga 335 euro
ieņēmumiem		
4.5.2. pašvaldību budžetos – 80% no IIN ieņēmumiem	$3,22 \cdot 80\% = 2,58$	$4,21 \cdot 80\% = 3,37$
4.5.3. valsts fondēto pensiju shēmā – 12,69588% no darba devēja un darba ņēmēja VSAOI	$(3,68+1,64) \cdot 12,69588\% = 0,68$	$(4,83+2,14) \cdot 12,69588\% = 0,88$
4.5.4. speciālajā budžetā – darba devēja un darba ņēmēja VSAOI, atņemot iemaksas valsts fondēto pensiju shēmā	$(3,68+1,64) - 0,68 = 4,64$	$(4,83+2,14) - 0,88 = 6,09$
4.6.Kopā valsts kopbudžetā izdevumi:	3,96	5,44
4.6.2. valsts pamatbudžetā – atalgojuma fonda pieaugums budžeta iestādēs kopā ar darba devēja VSAOI, kā arī valsts budžeta mērķdotācija kopā ar darba devēja VSAOI	$(0,19+0,04)+(1,52+0,36) = 2,11$	$(0,33+0,08)+(2,13+0,50) = 3,04$
4.6.2. pašvaldību budžetos – atalgojuma fonda pieaugums pašvaldību sektorā kopā ar darba devēja VSAOI	$1,50+0,35 = 1,85$	$1,94+0,46 = 2,40$

Datu avots: Finanšu ministrijas aprēķini

**Valsts budžeta mērķdotācijas:

- Veselības ministrijas budžeta apakšprogrammai 33.01.00 "Ārstniecība";
- Labklājības ministrijas budžeta apakšprogrammai 05.01.00 "Sociālās rehabilitācijas valsts programmas" valsts budžeta uzturēšanas izdevumu transferti pašvaldībām noteiktam mērķim asistentu pakalpojumu nodrošināšanai;
- Republikas pilsētu un rajonu pašvaldībām - pašvaldību speciālajām pirmsskolas iestādēm, internātskolām un sanatorijas tipa internātskolām, speciālajām internātskolām bērniem ar fiziskās un garīgās attīstības traucējumiem;
- Pašvaldību tautas kolektīvu vadītājiem.

Finanšu ministrija veica provizoriskos papildu nepieciešamā finansējuma aprēķinus diviem minimālās mēneša darba algas paaugstināšanas variantiem no 2015.gada 1.janvāra. Aprēķinos iekļauti tikai tie darbinieki, kuri saņem algu esošās minimālās mēneša darba algas apmērā un tie darbinieki, kuru alga nepārsniedz piedāvātos minimālās mēneša darba algas apmērus.

Finanšu ministrija vērsa uzmanību, ka paaugstinot minimālo mēneša darba algu no 2014.gada 1.janvāra, papildu finansējums tika aprēķināts un piešķirts arī tiem no valsts budžeta finansēto iestāžu darbiniekiem, kuru mēnešalgas bija augstākas par jauno minimālo mēneša darba algu, bet nepārsniedza 850 *euro*. Tādējādi daļēji tika novērsta mēnešalgu skalas saspiešana un mēnešalgu nonivelēšana – lai kvalificētu speciālistu mēnešalgas nebūtu ļoti tuvā apmērā mazkvalificētu darbinieku mēnešalgām.

Savukārt par izdevumiem mērķdotācijām un transfertiem Labklājības, Kultūras, Veselības, Izglītības un zinātnes ministrijām, saistībā ar minimālās mēneša darba algas palielinājumu, Finanšu ministrija veica provizorisku

aprēķinu, izmantojot 2013.gada informāciju. Līdz ar to finansējuma apmērs varētu tikt precizēts pēc jaunākās informācijas iesniegšanas. Pēc lēmuma pieņemšanas Ministru kabinetā jautājumā par minimālo mēneša darba algu, aprēķini tiks precizēti.

5. Priekšlikumi NTSP lēmuma pieņemšanai

Labklājības ministrija piedāvā NTSP sēdē izvērtēšanai priekšlikumu par minimālās mēneša darba algas noteikšanu 2015.gadā šādos divos variantos:

1.variants – minimālā mēneša darba alga no 2015.gada 1.janvāra tiek paaugstināta no **320 euro līdz 330 euro** jeb par 3,1%,

2.variants – saglabāt minimālo mēneša darba algu **320 euro apmērā** (0,0%).

Nacionālās trīspusējās sadarbības padome nolemj:

Minimālā mēneša darba alga no 2015.gada 1.janvāra tiek paaugstināta no 320 euro līdz 330 euro.

Labklājības ministrs

U.Augulis